

Johan De Caluwe, Steven Delarue, Anne-Sophie Ghyselen & Chloé Lybaert (red.), *Tussentaal. Over de talige ruimte tussen dialect en standaardtaal in Vlaanderen*. Gent: Academia Press, 2013. ISBN: 978 90 382 2260 8. € 12,50.

Het nummer *Tussentaal. Over de talige ruimte tussen dialect en standaardtaal in Vlaanderen*, dat als coproductie van *Studia Germanica Gandensia (Libri)* en *Spiegel Historiael* verschenen is, biedt een staalkaart van het sociolinguïstische onderzoek naar de Vlaamse tussentaal dat de laatste vier jaar gebeurd is binnen de vakgroep Nederlandse Taalkunde van de Universiteit Gent. Na een inleiding, waarin de redacteurs prof. Johan De Caluwe, Steven Delarue, Anne-Sophie Ghyselen en Chloé Lybaert de discussie rond tussentaal evenals het aandeel erin van het Gentse onderzoek kort schetsen, volgt een bibliografie van Gentse masterscripties, die tot in 1982 teruggaat, en daarna telt het nummer zes artikelen die gebaseerd zijn op exemplarische masterscripties.

Jolien Demeyere heeft de perceptie van taalvariatie bestudeerd bij zestien leerkrachten middelbaar onderwijs in uit West-Vlaanderen. Die kregen een zestal audiofragmenten te horen met een verschillende graad van standaardtaligheid en een verschillend regionaal accent. De leerkrachten waren evenredig verdeeld in mannen versus vrouwen en jongere (<35 jaar) versus oudere (>35 jaar) leerkrachten. Uit het onderzoek van Demeyere kwam vooral een leeftijdsverschil naar voren, waarbij de jongere leerkrachten een licht gekleurde tussentaal als niet echt afwijkend van de standaardtaal classificeerden terwijl de oudere leerkrachten een strikt onderscheid maakten tussen standaardtaal en elk vorm van accent. Lynn Prieels heeft de tussentaligheidsgraad onderzocht in drie tv-programma's van de openbare omroep vrt en drie programma's van de commerciële zender vtm. Daaruit bleek het tegendeel van de gangbare opvatting dat vtm een typische verspreider is van tussentaal, aangezien de hoogste tussentaalscores werden gemeten in vrt-programma's. Kirsten Rosiers heeft een *verbal-guise*onderzoek gedaan naar de taalattitudes bij 227 leerlingen lager en middelbaar onderwijs in het Brabantse Mechelen en Opwijk. Die moesten een standaardtalig, West-Vlaams gekleurd en Antwerps gekleurd geluidsfragment beoordelen op tien attitudevragen (m.b.v. Likertschalen), en bijkomend werd er hen gevraagd of ze het accent van het fragment herkenden en of ze belang hechtten aan het leren van andere

talen. Rosiers' onderzoek bevat een rijke waaier aan resultaten en interessant is bijvoorbeeld het negatieve verband tussen de appreciatie van het Antwerpse fragment en de waardering voor andere talen: wie negatief stond ten opzichte van het Antwerps stond doorgaans positief tegenover andere talen. Ook Jolien Toye heeft een attitudestudie gedaan: deze keer ging het om een *matched-guise*onderzoek bij 116 leerlingen van acht tot achttien jaar. De bedoeling was expliciet om de evolutie van de taalattitudes naargelang de leeftijd na te gaan, en daarnaast werd er gepeild naar sekseverschillen. Op basis van dertien attitudevragen voor een vijftal fragmenten kon Toye vaststellen dat de attitudes bij het ouder worden steeds meer gingen lijken op de typische resultaten voor volwassenen, waarbij tussentaalvariëteiten negatiever werden beoordeeld voor status maar positiever voor solidariteit en waarbij vrouwen de standaardtaal net iets positiever vonden dan mannen. Inge Van Lancker heeft dan weer een productiestudie gedaan onder zeven kinderen van negen/tien jaar in de Vlaamse jeugdbeweging ksa in Oudenaarde. In drie verschillende situaties heeft ze de tussentaligheidsgraad van de kinderen gemeten om zo hun taalrepertorium op het spoor te komen. Uit de analyses bleek enerzijds dat de kinderen hun taalgebruik aan de situatie aanpassen en tussentaliger spreken in informelere situaties. Anderzijds halen kenmerken zoals de deleties (*da(t)*, *nie(t)*, *goe(d)*, *maa(r)*, *(h)eb*,...) en het G-systeem bij de aanspreekvormen (*ge*, *gij*, *vergis u niet*,...) door de bank genomen hoge scores, zodat Van Lancker concludeert dat die kenmerken beschouwd mogen worden als behorend tot de informele standaardtaal. Tot slot heeft Evelien Yde de tussentaligheidsgraad gemeten in 171 radiospots uit september 2012. Die radiospots werden onderverdeeld in monologisch versus dialogisch, in acht thematische categorieën, en verder werd er een onderscheid gemaakt tussen de 'actanten' in de spots en de voice-overs. De resultaten toonden dat dialogische spots meer tussentaal bevatten dan monologische spots, dat er variatie is naargelang het thema van de spot, en dat de actanten tussentaliger zijn dan de voice-overs.

Wat in dit overzicht opvalt, is dat het onderzoek toegespitst is op twee aspecten van tussentaal (en de redacteurs zijn zich daar in hun inleiding ook van bewust): de masterscripties belichten het taalgebruik van ofwel de jongeren ofwel de media. Dat is bekend terrein in het onderzoek naar tussentaal, en positief is dat deze masterscripties de empirische evidentie erover

verder uitbreiden. Tegelijk betekent dit dat er weinig andere sociolinguïstische onderwerpen bestudeerd worden: enkel stijl- en seksevariatie worden nog in rekening genomen, maar een voor de hand liggende factor zoals socio-economische status blijft volledig buiten beschouwing. Dat is opmerkelijk omdat de opkomst van tussentaal toch vooral de stabilisering is van een informele omgangsvariëteit in een van oudsher diglossische taalsituatie. In studies over diglossie (bv. het Arabisch: Abd-el-Jawad 1986; 1987; Ibrahim 1986) en/of dialectnivellering (Trudgill 1986; Kerswill 2003) is dat soort stabilisering een klassiek verschijnsel en wordt het in de regel in verband gebracht met urbane machtscentra waar hoogopgeleide elites hun eigen varianten gebruiken. Hoewel het Gentse onderzoek echter vaak de vergelijking maakt tussen de verstedelijkte Brabantse regio en de meer rurale West-Vlaamse gebieden, worden klassenverschillen tussen informanten nooit in overweging genomen.

Die omissie is niet tot Gent beperkt maar is een lacune in de neerlandistiek in het algemeen. In plaats van voort te bouwen op de variatielinguïstische verklaringsprincipes zoals beschreven in Chambers (2009) of Tagliamonte (2011), volstaat men gewoonlijk met een verwijzing naar bijvoorbeeld ‘diaglossie’ (Auer 2005) of sinds kort ‘demotisering’ (Coupland & Kristiansen 2011). Dat gaat voorbij aan het feit dat zulke termen vooral benamingen zijn, waarbij de precieze oorzaken net nader te bepalen zijn. Daarmee neemt het tussentaalonderzoek al meer dan een decennium de vorm aan van een blind zoekproces: er worden allerlei empirische gegevens geanalyseerd zonder dat die geïnterpreteerd worden met behulp van het nodige theoretische kader (en een aanzet daartoe werd in dit tijdschrift ondernomen door Plevoets 2013).

Een ander bewijs van het onvoldragen karakter van de Vlaamse variatielinguïstiek vormt het methodologische gehalte van veel masterscripties. In dit themanummer over tussentaal gebruiken enkel de twee attitudestudies de techniek van factoranalyse, om vervolgens blijkt te geven van een onvoldoende beheersing van ANOVA. Dat vormt nogmaals een aanleiding om te discussiëren over de programmahervorming van het academische onderwijs voor meer onderzoekvaardigheden. Die discussie is terecht: alleen met een verdieping van zowel methodologie als theorie kan het tussentaalonderzoek aansluiten bij de internationale sociolinguïstiek.

Bibliografie

- Abd-el-Jawad 1986 – H. Abd-el-Jawad, ‘The emergence of an urban dialect in the Jordanian urban centers’. In: *International Journal of the Sociology of Language* 61 (1986), p. 53-63.
- Abd-el-Jawad 1987 – H. Abd-el-Jawad, ‘Cross-dialectal variation in Arabic: Competing prestigious forms’. In: *Language in Society* 16 (1987), p. 359-368.
- Auer 2005 – P. Auer, ‘Europe’s sociolinguistic unity, or: A typology of European dialect/standard constellations’. In: N. Delbecque, J. Van der Auwera & D. Geeraerts (ed.), *Perspectives on variation: Sociolinguistic, historical, comparative*. Berlijn/New York: Mouton de Gruyter, 2005, p. 8-42.
- Chambers 2009 – J. Chambers, *Sociolinguistic theory. Revised edition*. Chichester: Wiley & Sons, 2009.
- Coupland & Kristiansen 2011 – N. Coupland & T. Kristiansen, ‘SLICE/ Critical perspectives on language (de) standardisation’. In: T. Kristiansen & N. Coupland (ed.), *Standard languages and language standards in a changing Europe*. Oslo: Novus Press, 2011, p. 11-35.
- Ibrahim 1986 – M. Ibrahim, ‘Standard and prestige language: a problem in Arabic sociolinguistics’. In: *Anthropological Linguistics* 28 (1986), p. 115-126.
- Kerswill 2003 – P. Kerswill, ‘Dialect levelling and geographical diffusion in British English’. In: D. Britain & J. Cheshire (ed.), *Social dialectology. In honour of Peter Trudgill*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2003, p. 223-243.
- Plevoets 2013 – K. Plevoets, ‘De status van de Vlaamse tussentaal: Een analyse van enkele socio-economische determinanten’. In: *TNTL* 129 (2013), p. 191-233.
- Tagliamonte 2011 – S. Tagliamonte, *Variationist Sociolinguistics: Change, Observation, Interpretation*. Chichester: Wiley & Sons, 2011.
- Trudgill 1986 – P. Trudgill, *Dialects in Contact*. Oxford/New York: Blackwell, 1986.

Koen Plevoets